

ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ

УДК: УДК 378:373.2/5/5:043[2:001.895](045)

DOI: <https://doi.org/10.33989/2524-2474.2019.73.180835>

ВАЛЕРІЯ ГРИГОРЕНКО

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4520-3712>

(Харків)

Place of work: H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University

Country: Ukraine

Email: plvaleri@ukr.net

ЛІДІЯ ПАХОМОВА

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5847-0131>

(Харків)

Place of work: Kharkiv Municipal institution «Kharkiv Humanitarian and Pedagogical Academy» of the Kharkiv regional council

Country: Ukraine

Email: lidiaphmv@gmail.com.

НАДІЯ ШЕВЧЕНКО

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6885-8466>

(Харків)

Place of work: H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University

Country: Ukraine

Email: n0678102030@gmail.com

РОЗВИТОК ІНКЛЮЗИВНОГО ПІДХОДУ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ РОБОТИ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ТА СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ У КОНТЕКСТІ ОСВІТНІХ ІННОВАЦІЙ У ПІДГОТОВЦІ ПЕДАГОГІЧНИХ КАДРІВ

У статті репрезентовано результати теоретичного аналізу процесу розвитку інклюзивного підходу до організації роботи закладів освіти у контексті освітніх інновацій у підготовці майбутніх вихователів дітей дошкільного віку та вчителів початкової школи. Встановлено, що впровадження такого підходу в Україні потребує концептуальної зміни філософії освіти і методології підготовки педагогічних кадрів, що зумовлює постійний пошук і реалізацію інноваційних педагогічних технологій, зокрема таких, як тренінг, менторинг, тьюторинг, коучинг, що розвивають у майбутнього педагога здатність створювати простір рівних, підтримуючи толерантне ставлення до дітей різних категорій, у тому числі дітей з інвалідністю. У ході експериментального дослідження стану готовності майбутніх фахівців до впровадження інновацій в умовах інклюзивної освіти доведено необхідність наближення реалій професійної підготовки вихователів та вчителів до умов майбутньої професійної діяльності в інклюзивному освітньому середовищі шляхом впровадження квазіпрофесійних технологій.

Ключові слова: *Інклюзивна освіта; освітні інновації; діти з інвалідністю; вихователь закладу дошкільної освіти; вчитель початкових класів; педагогічні кадри; підготовка майбутніх фахівців; інноваційні технології освітньої діяльності.*

Постановка проблеми. Поширення у світі соціальної інтеграції та інклюзії щодо людей з інвалідністю, на тлі яких розгортається сьогодні реформування системи освіти України, зумовлює необхідність надання особливої уваги підготовці майбутніх педагогічних кадрів до вирішення питань засвоєння основних стратегій включення осіб з обмеженими можливостями здоров'я до усіх сфер життя суспільства, створення умов їхнього максимального розвитку та самореалізації у системі освіти.

Наголосимо, що роль вихователя та вчителя у залученні дітей з інвалідністю до освітнього процесу на засадах наступності та безперервної соціально-педагогічної підтримки, створенні умов для їх комфортного перебування в умовах дитячого колективу у закладах дошкільної і середньої освіти та повноцінної інституалізації у цілому, важко переоцінити. Виняткове значення педагога, як провідника інклюзії, стає очевидним, зважаючи на те, що заклади освіти є найважливішими соціальними інститутами, спеціально створеними суспільством для передачі наступним поколінням позитивного соціального досвіду, суспільних і культурних цінностей, необхідних у житті знань, умінь, навичок і відіграють особливу роль у духовному розвитку та самовдосконаленні дитини.

Очевидним є також і те, що процес впровадження інклюзивного підходу у систему освіти України, який сам по собі є найбільш глобальною освітньою інновацією сьогодення, ґрунтується на оновленні системи підготовки педагогічних кадрів, формуванні у майбутніх вихователів і вчителів компетентності щодо реалізації у професійній педагогічній діяльності освітніх інновацій, використання інноваційних форм і методів ефективної організації роботи з дітьми з різним рівнем здоров'я починаючи з раннього віку в умовах інклюзивного освітнього простору.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розробка та впровадження інноваційних технологій в освітній процес традиційно є предметом уваги дослідників педагогічної галузі (І. Дичківська, П. Підкасистий, І. Підласий, О. Попова, Г. Селевко, В. Сластьонін, А. Хуторський, Н. Юсуфбекова та ін.), у працях яких було закладено фундаментальні основи педагогічної інноватики.

Питання вдосконалення професійної діяльності і підготовки майбутніх фахівців, у тому числі і в аспекті інноваційної педагогіки, порушували вітчизняні науковці Р. Вайнола, О. Гонта, П. Гусак, Л. Коваль, О. Мельник, В. Поліщук та ін. Останнім часом інноваційні технології професійної діяльності у різних освітніх та соціальних осередках та підготовка майбутніх фахівців до їх застосування розглядаються у дослідженнях О. Василенко, О. Дубасенюк, С. Коляденко, В. Ковальчук, О. Лісовця, Л. Міщик, Н. Павлік, Р. Петришин, Н. Сейко, Т. Шанскова та ін.

Проблематика становлення інтегрованої та інклюзивної освіти в Україні активно розробляється у зарубіжній та вітчизняній науці в останні десятиріччя (М. Андреева, Г.-О. Банч, В. Григоренко, Ю. Загуменнов, Т. Ілляшенко, Ю. Кавун, П.-Дж. Карлінг, Л. Коваль, А. Колупаєва, С. Литовченко, Д. Лупарт, Б. Мороз, Ю. Найда, Н. Назарова, Г. Першко, О. Рассказова, Т. Сак, Н. Софій, О. Таранченко, О. Чубар, А. Шевцов, В. Шорохова, І. Ярмошук та ін.).

Проблемі підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до роботи в умовах інклюзії присвячено не багато наукових розвідок, зокрема, дослідженням окремих її аспектів займалися А. Аніщук, С. Гордієнко, Н.Тарасенко та ін. Більш дослідженими є питання підготовки майбутніх вчителів, зокрема вчителів початкових класів, до професійної діяльності в умовах інклюзивної освіти, яким присвятили свої наукові розвідки С.Альохіна, Ю.Бойчук, О. Бородіна, І. Демченко, К. Волкова, Л. Заверткіна, Н. Зброєва, О. Кузьміна, І. Оралканова, Т. П'ятакова, Є. Самарцева, С. Черкасова, Ю. Шуміловська, Т. Ярая та ін.

Аналіз стану розробленості порушеної проблеми дає підстави стверджувати, що багато питань науково-практичного характеру щодо становлення інклюзивного підходу до навчання та виховання дітей у закладах дошкільної та середньої освіти залишаються недостатньо висвітленими. Зокрема, значний дослідницький інтерес становить вивчення теоретичних та практичних питань підготовки майбутніх вихователів та вчителів початкових класів до впровадження інновацій у межах становлення інклюзивного підходу у роботі закладів дошкільної та середньої освіти на засадах наступності, що складає необхідне підґрунтя для впровадження ідей інклюзивної освіти в Україні.

Мета статті. Теоретичний аналіз можливостей розвитку інклюзивного підходу до організації роботи закладів дошкільної та середньої освіти в Україні у контексті освітніх інновацій у підготовці майбутніх вихователів дітей дошкільного віку та вчителів початкової школи й оприлюднення результатів проведеного експериментального дослідження стану готовності майбутніх фахівців до впровадження інновацій в закладах дошкільної і середньої освіти задля забезпечення наступності та інклюзивного підходу до включення до їх середовища дітей з інвалідністю, а також висвітлення актуальних сьогодні інноваційних технологій освітньої діяльності, доречних як у підготовці майбутніх вихователів та вчителів, так, власно, і у процесі їхньої безпосередньої виховної та навчальної роботи з дітьми з різним рівнем здоров'я в умовах інклюзивної освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сьогодні становлення інклюзивного підходу до навчання та виховання дітей дошкільного віку та школярів з особливостями здоров'я в Україні пов'язано з кардинальною зміною соціокультурних умов у суспільстві – соціальною інклюзією, що передбачає збільшення ступеня участі усього населення країни у суспільному житті, а насамперед тих, що мають проблеми здоров'я (Софій, 2007, с. 12).

Відомо, що певний час у ставленні соціуму до осіб з інвалідністю домінуючими були науково-практичні концепти, які, за твердженням О. Поліщук, передбачали сприйняття суспільством людини з інвалідністю як економічного тягаря для суспільства, а інвалідності як кардинальної відмінності, що допускає інтеграцію лише за умови медичного лікування, яке забезпечує наближення до суспільної норми сприйняття (Поліщук, 2018, с. 199). За сучасних же умов майже в усіх країнах Європи та США інклюзивна освіта визначена як основна форма інституалізації дітей з особливостями здоров'я і розвитку, хоча у багатьох країнах світу вона ще сприймається освітянською громадою як інновація в освіті.

З часу ратифікації Україною Конвенції ООН про права дитини, що була підписана – 21 лютого 1990 р. і набула чинності – 27 вересня 1991 р., інклюзивний підхід в освіті набуває дедалі більшого визнання та поширення у нашій державі. У Законах України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні», «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії», «Про охорону дитинства», «Про соціальні послуги», «Про реабілітацію інвалідів в Україні» регламентовано надання освітніх, медичних, соціальних послуг особам з обмеженими можливостями здоров'я, зокрема дітям з особливими освітніми потребами. Відповідно до Конституції України, Закону України «Про освіту» та законодавства у галузі освіти, реабілітації, соціального захисту держава забезпечує доступність до якісної освіти відповідного рівня дітям з особливими освітніми потребами з урахуванням здібностей, можливостей, бажань та інтересів кожної дитини шляхом запровадження інклюзивної освіти.

Концепція розвитку інклюзивної освіти, розроблена відповідно до Конституції та законів України, інших нормативно-правових актів, які регулюють відносини у сфері освіти, соціального захисту та реабілітації осіб з інвалідністю, визначає стратегію впровадження інклюзивного підходу в систему освіти України, встановлює пріоритети державної політики у сфері освіти щодо забезпечення конституційних прав і державних гарантій дітям з особливими освітніми потребами. Наголосимо, що згідно цьому документу зусилля фахівців у галузі освіти спрямовуються зокрема на створення умов для удосконалення системи освіти та соціальної реабілітації дітей з особливими освітніми потребами, у тому числі з інвалідністю, шляхом упровадження інноваційних технологій, зокрема інклюзивного навчання (*Концепція розвитку інклюзивної освіти*), що закріплено й у Законі України «Про внесення змін до законодавчих актів з питань загальної середньої та дошкільної освіти щодо організації навчально-виховного процесу» й у змінах до Закону України «Про загальну середню освіту» в частині впровадження інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах.

Уточнимо, що поняття «інклюзивна» або «включена» освіта вживається у зарубіжному та вітчизняному науковому обігу для позначення процесу навчання, виховання та розвитку дітей з порушеннями здоров'я, і, як наслідок, з особливими освітніми потребами, у закладах дошкільної та середньої освіти. Інклюзивне навчання визначається у Концепції розвитку інклюзивної освіти України як комплексний процес забезпечення рівного доступу до якісної освіти дітям з особливими освітніми потребами шляхом організації отримання ними освітніх послуг у закладах дошкільної та середньої освіти на основі застосування особистісно орієнтованих

освітніх технологій, з урахуванням індивідуальних особливостей навчально-пізнавальної діяльності таких дітей (*Концепція розвитку інклюзивної освіти*). Підкреслимо, що дитячий вік, особливо дошкільний, є найбільш сприятливим для розвитку у представників молодого покоління нових уявлень про людське тіло, пов'язаних з цінностями суспільства, відкритого для людей з інвалідністю. Основа для толерантного та прихильного погляду на фізичну недосконалість, зовнішню відмінність людей з інвалідністю, який має прийти на зміну упередженому ставленню до них, що й досі панує у нашому суспільстві, може бути сформована у молодого покоління саме у дошкільному віці (Григоренко, Рассказова О., & Рассказова П., 2018, с. 29).

Одним із головних завдань упровадження інклюзії у дошкільній та середній освіті, що постає перед вихователем закладу дошкільної освіти та вчителем початкових класів, є відгук на широкий спектр освітніх потреб дітей в інклюзивному середовищі закладу освіти та поза його межами. Інклюзія ґрунтується на визнанні та повазі до індивідуальних людських відмінностей, що визначає необхідність створення в освітньому середовищі умов для задоволення особливих потреб кожної особистості, замість однобічного прилаштування особистості до існуючих суспільних стосунків (Колупаєва, 2009, с. 14).

Відповідно, перед системою вищої педагогічної освіти України постає виклик підготувати педагогічні кадри, здатні забезпечити можливості для вільного вибору родиною дитини з особливими освітніми потребами соціально-виховних умов розвитку її соціальності в інклюзивній, інтеграційній або спеціальній формах дошкільної та середньої загальної освіти. Потреба у вихователях та вчителів, здатних упроваджувати інклюзивний підхід в освіті є тим більш гострою, зважаючи на те, що інклюзія вже діє у закладах дошкільної та середньої освіти, а кількість дітей з інвалідністю, залучених у систему освіти постійно зростає. Так, завдяки проекту «Крок за кроком», який увійшов у вітчизняну освіту з канадським досвідом інклюзії у 2001 р. та завершився у 2013 р., сьогодні розбудовано мережу закладів дошкільної та середньої освіти, доступних для дітей з інвалідністю. За статистичними даними Міністерства освіти і науки України, цитованими у праці О. Колеснікової, до 5-ої річниці затвердження державної Концепції розвитку інклюзивної освіти: порівняно з попереднім роком, у 2015-2016 навчальному році в загальноосвітніх школах класів з інклюзивним навчанням стало на 25 % більше (1798 осіб), а школярів, які в них навчаються – на 18,5 % (2701 осіб) (Колеснікова, 2016, с. 45). За даними Міністерства освіти і науки України, оприлюдненими на сайті Міністерства, у 2017/2018 навчальному році в інклюзивних класах навчалося 4180 учнів та учениць, що на 53,6 відсотка (або на 1460 учнів та учениць) більше порівняно з 2016/2017 навчальним роком (2720 учнів та учениць), сьогодні кількість таких дітей становить 156 099. Очевидно, що задля забезпечення успішної роботи з такими дітьми в інклюзивному освітньому середовищі усе більш нагальним питанням стає відповідна підготовка майбутніх вихователів та вчителів у закладах вищої освіти.

Відзначимо, що оновлюючи зміст та методичне забезпечення процесу підготовки майбутніх фахівців, необхідно враховувати, що інклюзія в освіті зумовлює не лише технічну та організаційну модернізацію системи освіти, а й кардинальну зміну філософії освіти, що потребує перетворення усієї концепції професійної підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти та вчителів початкової школи. Інклюзія – це особлива система освіти, яка охоплює увесь контингент дітей та диференціює освітній процес, ураховуючи потреби усіх груп та категорій осіб, залучених до освітнього процесу. Таким чином, розвиток інклюзивної освіти в Україні є іманентним процесу оновлення підготовки педагогічних кадрів на засадах освітньої інноватики.

Для оцінки стану готовності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти та вчителів початкової школи до роботи в інноваційних умовах інклюзивного освітнього середовища нами було проведено опитування майбутніх фахівців, які отримують відповідні спеціальності у закладах вищої педагогічної освіти м. Харкова. Експериментом було охоплено 244 студенти – майбутні вихователі дошкільних навчальних закладів та вчителі початкових класів, які проходили онлайн-опитування «Готовність до впровадження освітніх інновацій в умовах інклюзивної освіти» й були об'єктом спостереження під час проходження педагогічної практики.

Під час проведення дослідження було визначено переважно середній і низький рівні готовності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів та учителів початкових класів до впровадження інновацій в умовах інклюзивної освіти. Результати проведеного експерименталь-

ного дослідження засвідчили необхідність посилення підготовки майбутніх фахівців до впровадження освітніх інновацій в процесі інклюзивної освіти. Встановлено, що основні причини цього полягають у недостатній вазі у змісті освітнього процесу тем і питань щодо професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців, особливо вчителів молодших класів, до впровадження освітньої інноватики в умовах інклюзивного освітнього середовища; домінуванні у навчально-методичному забезпеченні підготовки майбутніх педагогів когнітивного підходу; відсутності практичного досвіду спілкування і взаємодії з дітьми з особливими освітніми потребами. Майбутні вихователі закладів дошкільної освіти та вчителі початкової школи наголосили також на бракуванні в них навичок творчого підходу до виконання квазіпрофесійних завдань на інноваційній основі, що було підтверджено у ході спостереження за їх діяльністю під час проходження педагогічної практики.

У межах даної публікації вважаємо за потрібне розглянути актуальні сьогоденні форми освітньої діяльності доречні як у підготовці майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти та вчителів початкової школи, так власно і у процесі безпосередньої їх роботи в умовах інклюзивної освіти, а саме: тренінг, менторинг, тьюторинг та коучинг, що забезпечують успішність професійної взаємодії майбутнього фахівця з дитиною.

Відзначимо, що тренінг є однією з технологій активного навчання майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти та вчителів початкової школи, що забезпечує формування в них цінностей суспільства відкритого для людей з інвалідністю, закріплення дієвих професійних стратегій щодо організації освітнього процесу на засадах рівності і недискримінації тощо. Участь у навчальному тренінгу допомагає майбутньому фахівцю оволодіти вміннями контактувати з оточуючими, зокрема дитиною та її батьками, змінивши неконструктивне ставлення до світу на ефективну модель співробітництва та взаєморозуміння, що є особливо необхідним у професійній сфері. Тренінгові вправи розвивають у майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти, як і вчителів початкової школи, вміння управляти своїм емоційним станом, визначати мету та сенс життя, попереджувати і розв'язувати життєві конфлікти. Участь у тренінгу забезпечує оволодіння механізмами саморегуляції та стимулювання процесів духовного самовдосконалення, допомагає кожному учаснику стати більш компетентним, активізує майбутніх вихователів і вчителів, стимулює інтерес до пізнання світу, сприяє підвищенню професійного рівня майбутніх фахівців (Рассказова, 2015, с. 116). Уміння та навички організації тренінгової діяльності можуть знадобитися майбутнім вихователям закладів дошкільної освіти та вчителям початкової школи у роботі з батьківською та професійно-педагогічною спільнотою задля формування позитивного ставлення до інклюзивного підходу в освіті.

Слід наголосити, що важливою інноваційною технологією підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти та вчителів початкової школи, що також безумовно стане у пригоді під час їх професійної діяльності з дітьми в умовах інклюзивної освіти, є менторинг. Само поняття «менторинг» має вітчизняний аналог «наставництво» і є технологією навчання шляхом організації передачі соціального досвіду від педагога (наставника) вихованцям. При цьому наставник не лише передає знання та вміння, а й впливає на ціннісну сферу особистості, залучає до певної сфери діяльності, стимулює до вчинків, допомагає у загальному розвитку, ділиться ідеями, мотивує підтримкою, порадами та особистим прикладом тощо. Впровадження цієї технології у роботу з дітьми з особливими освітніми потребами та систему підготовки фахівців, які працюють з ними, є поширеною практикою за рубежом й потребує реалізації на вітчизняних теренах.

Найбільш відомою світовою інновацією в інклюзивній освіті є тьюторинг – процес супроводу дитини під час отримання нею нового соціального досвіду, засвоєння нових способів вирішення проблемних ситуацій, створення умов для успішної соціалізації, самореалізації і саморозвитку. У вітчизняній науці та практиці поняття «тьюторинг» сьогодні все частіше використовують для опису певного виду персоніфікованої педагогічної діяльності вихователів закладів дошкільної освіти та вчителів початкової школи з дітьми з інвалідністю. Так, О. Рассказова зазначає, що поряд зі звичними шляхами розширення соціального досвіду дітей, умови інклюзивного навчання надають особливі можливості розвитку суб'єктності вихованця через включення до системи тьюторської допомоги (Рассказова, 2012, с. 378). Тож педагог має володіти технологією тьюторингу, щоб грамотно організувати педагогічну підтримку дитини з інвалідністю.

Відзначимо, що тьюторинг є технологією, що може безпосередньо реалізуватися у процесі підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти та вчителів початкової школи, оскільки в умовах поширення інтегрованого та інклюзивного підходів у вищій школі, у закладі педагогічної освіти можуть навчатися студенти з інвалідністю, яким самим необхідна тьюторська допомога кураторів академічної групи, психологів, батьків, представників громадських організацій та інших фахівців, а також однокурсників. Таким чином, сьогодні майбутні вихователі закладів дошкільної освіти та вчителі початкової школи вже в процесі професійної підготовки можуть залучатися до технології тьюторингу в інклюзивному освітньому середовищі закладів вищої освіти (Андреева, 2015, с. 168).

Не менш дієвим у роботі та професійній діяльності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти та вчителів початкової школи є застосування недирективного шляху розвитку особистості – коучингу – технології інтерактивного консультування і соціальної корекції, терапевтичної роботи із дитиною. Коучинг – один з найефективніших способів розкриття потенціалу професійної молоді, а також підтримки особистісного зростання кожної дитини, оскільки процес, створюваний в тандемі з коучем, дозволяє кожному проявити себе, досягти максимальної самореалізації.

У цілому, проведений теоретичний аналіз можливостей розвитку інклюзивного підходу до організації роботи закладів освіти України у контексті освітніх інновацій у підготовці майбутніх вихователів дітей дошкільного віку та вчителів початкової школи дозволяє зробити узагальнення, що зазначений підхід охоплює усю систему освіти, а його впровадження потребує концептуальної зміни філософії освіти і методології підготовки педагогічних кадрів, що зумовлює постійний пошук ефективних шляхів та засобів спрямування уваги майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти та вчителів початкової школи на вивчення і задоволення індивідуальних освітніх потреб усіх дітей, сприйняття відмінностей як позитивного явища, що стимулює розвиток самосвідомості дітей та дорослих.

У ході експериментального дослідження стану готовності майбутніх фахівців до впровадження інновацій в умовах інклюзивної освіти констатовано недостатній рівень такої готовності, що потребує наближення змісту професійної підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти та вчителів початкової школи до умов майбутньої професійної діяльності в інклюзивному освітньому середовищі шляхом застосування квазіпрофесійних технологій навчання фахівців, впровадження актуальних сьогодні форм і методів освітньої діяльності, доречних як у підготовці майбутніх вихователів та вчителів, так, власно, і у процесі їхньої безпосередньої виховної та навчальної роботи з дітьми з різним рівнем здоров'я в умовах інклюзивної освіти.

Серед інноваційних технологій, необхідних для реалізації новітнього підходу до професійної діяльності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти та вчителів початкової школи – тренінг, менторинг, тьюторинг, коучинг, що забезпечують набуття і реалізацію майбутніми фахівцями вміння створювати нові сенси в освітній діяльності, формувати і закріплювати у дітей соціальні навички кооперації і роботи в команді; розвивають у майбутнього педагога толерантне ставлення до дітей різних категорій, у тому числі дітей з інвалідністю, високі організаційні здібності, стратегічне мислення, педагогічну майстерність, колабораційний підхід, креативність, здатність усвідомлювати та інтегрувати в освітню діяльність інновації з різних галузей.

Наголосимо, що дослідження проблеми не є вичерпаним і потребує подальшої розробки пов'язаних питань. Зокрема, на поглиблене вивчення заслуговують питання теоретичного обґрунтування і практичної розробки методичного забезпечення процесу підготовки викладачів закладів вищої освіти до формування у майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти та вчителів початкової школи здатності впроваджувати освітні інновації в умовах інклюзивної освіти, підвищення кваліфікації фахівців-практиків у напрямі формування компетентностей тренера, тьютора, коучера, ментора тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

- Андреева М. О. Налагодження взаємодії суб'єктів навчально-виховного процесу ВНЗ у подоланні соціально-педагогічних проблем студентів з особливими потребами. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2015. № 1(290). С. 165–170.
- Григоренко В. Л., Рассказова О. І., Рассказова П. І. Інноваційні засоби розвитку соціальності дошкільників в інклюзивному освітньому просторі. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 11: Соціальна робота. Соціальна педагогіка* : зб. наук. пр. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2018. Вип. 24. С. 25–33.

- Колесникова О. В. Проблеми і перспективи української школи в контексті розбудови інклюзивної освіти. *SOCIOПРОСТІР*. 2016. № 5. С. 44–47.
- Колупаєва А. А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи : монографія. Київ : Самміт-Книга, 2009. 272 с.
- Концепція розвитку інклюзивної освіти : наказ Міністерства освіти і науки України від 01.10.2010 р. № 912. Веб-портал *osvita.ua*. URL: https://ru.osvita.ua/legislation/Ser_osv/9189/
- Поліщук О. А. Трудова реабілітація осіб з обмеженими можливостями здоров'я в умовах реабілітаційних центрів : дис. ... канд. пед. н.: 13.00.05 / Луганський нац. ун-т імені Тараса Шевченка. Старобільськ, 2018. 268 с.
- Рассказова О. І. Розвиток соціальності учнів в умовах інклюзивної освіти: теорія та технологія : монографія. Харків : Шейнін О. В., 2012. 468 с.
- Рассказова П. І. Соціально-педагогічний тренінг як засіб організації діяльності вихователів дошкільного навчального закладу. *Соціальна робота та соціальна педагогіка: виклики сьогодення*. 2015. С. 115–119.
- Софій Н. З. Концептуальні аспекти інклюзивної освіти. *Інклюзивна школа: особливості організації та управління* : навч.-метод. посіб. / А. А. Колупаєва та ін. Київ, 2007. С. 9–17.

REFERENCES

- Andreeva, M. O. (2015). Nalahodzhennia vzaiemodii sub'ektiv navchalno-vykhovnoho protsesu VNZ u podolanni sotsialno-pedahohichnykh problem studentiv z osoblyvymy potrebamy [Establishing between subjects of the educational process universities in addressing the social and educational problems students with special needs]. *Visnyk Luhanskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka [Herald of Taras Shevchenko National University of Lugansk]*, 1 (290), 165-170 [in Ukrainian].
- Hryhorenko, V. L., Rasskazova, O. I., & Rasskazova, P. I. (2018). Innovatsiini zasoby rozvytku sotsialnosti doshkilnykiv v inkluzyivnomu osvithnomu proctor [Innovative facilities for the development of socialism of preschoolers in inclusive educational space]. *Naukovyi chasopys Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Drahomanova. Serii 11 : Sotsialna robota. Sotsialna pedahohika [Scientific journal of the National Pedagogical University named after M.P. Dragomanov. Series 11: Social Work. Social pedagogy]*, 24(II), 25-33 [in Ukrainian].
- Kolesnykova, O. V. (2016). Problemy i perspektyvy ukrainskoi shkoly v konteksti rozbudovy inkluzyvnoi osvity [Problems and prospects of Ukrainian school in the context of inclusive education development]. *SOCIOПРОСТІР: the interdisciplinary online collection of scientific works on sociology and social work*, 5, 44-47 [in Ukrainian].
- Kolupaieva, A. A. (2009). *Inkluzyvna osvita: realii ta perspektyvy [Inclusive Education: Realities and Prospects]*. Kyiv: Sammit-Knyha [in Ukrainian].
- Kontsepsiia rozvytku inkluzyvnoi osvity [Concept of inclusive education development]*. No 912. (2010). Retriever from https://ru.osvita.ua/legislation/Ser_osv/9189/ [in Ukrainian].
- Polishchuk, O. A. (2018). *Trudova rehabilitatsiia osib z obmezhenymy mozhlyvostiamy zdorov'ia v umovakh rehabilitatsiinykh tsestriv [Labor rehabilitation of people with disabilities in conditions of rehabilitation centers]*. (Extended abstract of PhD dissertation). Luhanskyi nats. un-t imeni Tarasa Shevchenka, Starobilsk [in Ukrainian].
- Rasskazova, O. I. (2012). *Rozvytok sotsialnosti uchniv v umovakh inkluzyvnoi osvity: teoriia ta tekhnolohiia [Development of sociality of students in conditions of inclusive education: theory and technology]*. Kharkiv: Sheinin O. V. [in Ukrainian].
- Rasskazova, P. I. (2015). Sotsialno-pedahohichni treninh yak zasib orhanizatsii diialnosti vykhovateliv doshkilnoho navchalnoho zakladu [Social-pedagogical training as a means of organizing the activity of preschool educational institutions]. In V. A. Polishchuk, S. M. Kalaur, & H. I. Slozanskoi (Eds.). (2015). *Sotsialna robota ta sotsialna pedahohika: vyklyky sohodennia [Social Work and Social Pedagogy: Chal-lenges of the Present]* (pp. 115–119). Ternopil: Vektor [in Ukrainian].
- Sofii, N. Z. (2007). Kontseptualni aspekty inkluzyvnoi osvity [Conceptual aspects of inclusive education]. In A. A. Kolupaieva, Yu. M. Naida, N. Z. Sofii, L. I. Danylenko, O. M. Taranchenko, S. M. Yefimova ... & L. V. Budiak, *Inkluzyvna shkola: osoblyvosti orhanizatsii ta upravlinnia [Inclusive school: peculiarities of organization and management]* (pp. 9-17). Kyiv [in Ukrainian].

VALERIIA HRYHORENKO, LIDIYA PAKHOMOVA, NADIYA SHEVCHENKO

DEVELOPMENT OF AN INCLUSIVE APPROACH TO ORGANIZATION OF PRESCHOOL AND SECONDARY EDUCATIONAL INSTITUTIONS WORK IN THE CONTEXT OF EDUCATIONAL INNOVATIONS IN THE TEACHING STAFF TRAINING

The article presents the results of the theoretical analysis of the development of an inclusive approach to the organization of educational institutions work in the context of educational innovations in the training of future kindergarten teachers and elementary school teachers. It was determined that the implementation of such an approach in Ukraine requires a conceptual change of the philosophy of education and methodology of teaching staff training, which determines the constant search and implementation of innovative pedagogical technologies, such as training, mentoring, tutoring, coaching. They develop the future teacher's ability to create an atmosphere in which children are equal, supporting a tolerant attitude towards children of various categories, including children with disabilities. In the course of an experimental study of future specialists' readiness to implement innovations in the context of inclusive education, the necessity of approaching the realities of the professional training of kindergarten teachers and educators to the conditions of the future professional activity in the inclusive educational environment by introducing quasi-professional technologies was proved.

Key words: *inclusive education, educational innovations, children with disabilities, kindergarten teacher, elementary school teacher, teaching staff, future specialists training, innovative technologies of educational activity.*

Одержано 07.02.2019р